

ERDÉLYI TUDOMÁNYOS FÜZETEK

SZERKESZTI
DR. GYÖRGY LAJOS

1938.

AZ E. M. E. KIADÁSA

100. SZ.

DR. BITAY ÁRPÁD ÉLETRAJZI ADATAI ÉS TUDOMÁNYOS MUNKÁSSÁGA

Írta:

DR. GYÖRGY LAJOS

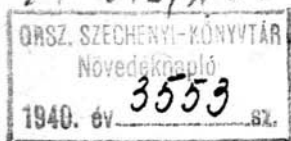
CLUJ-KOLOZSVÁR

MINERVA IRODALMI ÉS NYOMDAI MŰINTÉZET R.-T.

1938.

11213/100

Dr. Bitay Árpád életrajzi adatai és tudományos munkássága.

A korán elköltözött dr. Bitay Árpád az utóbbi két évtizednek egyik legnevesebb erdélyi magyar tudósa volt. Úttörő munkát végzett és a maga területén maradandó érdemeket szerzett. Egy időben az Erdélyi Múzeum-Egyesületben a főtítkári tisztelet viselte. Méltányosnak érezzük, hogy életrajzi adatainak összeállításával és tudományos működésének jegyzékével fejezzük ki kegyeletes elismerésünket áldozatos tevékenysége iránt.

I.

Dr. Bitay Árpád a Bitay-család háromszéki (lemhényi) katolikus ágából származott. Született 1896. július 20-án Budapesten, ahol szülei az ezredéves kiállítás megtekintése végett tartózkodtak. Középiskolai tanulmányait az erdélyi róm. kat. státus főgimnáziumaiban végezte: Kolozsvárt, Brassóban és Gyulafehérvárt (1907—1915.) A VII. és VIII. osztályban a gyulafehérvári papnevelde „philosophus” növendéke volt. Teológiai tanulmányait azonban már nem kezdhette meg, mivel az érettségi vizsgálat letétele után, 1915. júniusában, katonai behívót kapott, s a Brassóban állomásozó szegedi 46. gy. e. önkéntese lett. Hadapródörmmesteri ranggal került az olasz harctérre, ahol a Doberdón 30 hónapot töltött, kétszer könnyebben megsebesült, a piavei nagy csatában (1918) gázmérgezést kapott, közben hatszor kitüntetésben részesült, zászlós majd tartalékos hadnagy lett.

Még a háború alatt beiratkozott a kolozsvári F. J. tudományegyetem jogi karára, a külső körülmények miatt azonban tanulmányait a debreceni egyetemen kellett befejeznie: itt avatták a jogtudományok doktorává 1919. június 6-án. Visszatérve Erdélybe, az 1919—20. tanévben mint internátusi felügyelő és kisegítő tanár szükségből helyettesítette a gyulafehérvári róm. kat. főgimnázium egyik tanárát.¹ Ez a véletlen határozta meg további életpályáját. Mivel rövidesen megtanulta a román nyelvet, 1920. őszén már a kolozsvári Marianumba kapott kinevezést,² amelynek a különféle tagozatain (tanítóképző, polg. isk. tanárképző, keresk. tanfolyam, felsőkereskedelmi, leánygimnázium), 1923. óta mint rendes tanár,³ őt esztendeig a történelmet, továbbá a román nyelvet és irodalmat tanította. Ugyanakkor az erdélyi ref. egyházkerület kolozsvári teológiai fakul-

¹ 4322—1919. okt. 9. p. sz.

² 5329—1920. okt. 5. p. sz.

³ 5014—1923. okt. 3. p. sz.

tásával kapcsolatban rövid ideig fennállott (1920–1921) tanárképző intézetben is a román nyelvet és irodalmat adta elő. Közben hallgatója volt a kolozsvári Ferdinánd-tudományegyetem bölcsészeti karának, ahol 1923. március 19-én a történelemből és a román irodalomból magyar részből „kitüntetéssel” elsőnek szerzett tanári képesítést.⁴

Bármennyire arra volt hivatva Bitay Árpád, hogy csak a tudomány művelésének éljen, a kisebbségi élet nem nélkülözhetette, sőt állandóan igénybe vette értékes szolgálatait. Amikor az iskolai kérdések egyre súlyosabb gondokat okoztak a magyarságnak, 1925. október 25-től c. igazgatói minőségben az erdélyi róm. kat. státus igazgatótanácsában végzendő munkakörrel tanügyi szakreferensnek választott meg és nevezte ki. Ezzel egy időben a tudományos pályán is kilátásai nyíltak. A kolozsvári egyetem bölcsészeti kara 1924. őszén kimondotta elvben a magyar lektori állás szervezésének szükségességét, s mindjárt elő is terjesztette kinevezésre dr. Bitay Árpádot.⁵ Amikor később, 1927. április 5-én Sándor József a szenátusban indítványt tett a bukaresti egyetemen felállítandó magyar nyelv- és irodalmi tanszékre, melyet az egyetem és a közvélemény rokonszenvvel fogadott,⁶ mindenki Bitay Árpád érdemes személyére gondolt. Egyik kezdeményezésből sem lett semmi, pedig Bitay Árpád komoly tanulmányokba fogott, hogy kilátásba helyezett feladatának megfelelhessen. Tanügyi szakreferensi állásától megválva, 1927-ben és 1928-ban három félévet töltött a berlini és a lipcsei egyetemen, ahol romanisztikát (Gamillscheg, Weigand), szlavisztikát (Vasmer), török és finnugor nyelvészetet, azonkívül általános fonetikát hallgatott, s ezek mellett az angol, lett és albán nyelvészettel is foglalkozott. Felkészültségét azonban egyetemi tanszéken, mely a legméltóbb lett volna hozzá, érvényesíteni nem nyílt alkalma. Sok hányatás és pályakeresés után a főiskolai tanári állásban találta meg viszonylagos nyugalját és tudományos működésének lehetőségét. Mivel a kultusztörvény elrendelte, hogy a teológiákon a román nyelvet és irodalmat, a román történelmet és alkotmányt is tanítani kell, a püspöki főhatóság Bitay Árpádot 1929. január 1-ével a gyulafehérvári róm. kat. teológiára nevezte ki, ahol a román nemzeti tárgyakon kívül még a latin és német nyelvnek is rendes tanára volt haláláig.

A kisebbségi élet sajátos szerkezetéből következik, hogy a felkészült és tehetséges embereknek néha a legellentétesebb területeken kell a köz javát szolgálniuk. A közvélemény már az 1926. évi képviselőválasztásokon szerette volna Bitay Árpádot a törvényhozói testületbe bejuttatni, de a háromszéki magyarság katolikus részének ez a törekvése nem sikerült, mivel az OMP. elnöki tanácsának megtörtént jelölését megváltoztatni nem lehetett.⁷ Az 1928. évi decemberi képviselőválasztásokon már Csík vármegye magyarságának harmadik helyen szereplő hivatalos jelöltje lett, de elégséges szavazat hiánya miatt a parlamentbe nem

⁴ 327–1923. sz.

⁵ Magyar Kisebbség, 1925. 455. l.

⁶ Magyar Kisebbség, 1927. 347. l.

⁷ Székely Újság, 1926. 19. sz.

került be. Szerény egyéniségétől távol állott ugyan a törtetés vagy éppen a politikai érvényesülés keresése, mégis e sikertelenség kellemetlenül érintette és sokáig kedvetlenítette. Szeretetreméltó magatartása, s az a nagy bizalom, mely magyar és román részről egyaránt körülvette, mégis szerepet szerzett neki a politikai életben. Jorga miniszterelnök 1931. április havában a kisebbségi minisztérium magyar osztályának vezetésével bízta meg „consilier la Președinția Consiliului de Miniștri” címmel, s ezt az OMP. elnöki tanácsának helyeslésével szívesen el is vállalta.⁸ Nagy ügybuzgalommal igyekezett munkakörét betölteni,⁹ s amennyire csak lehetett, egy évi működése alatt sok hasznos szolgálatot tett egyeseknek és a kisebbségi magyarságnak.¹⁰ Ugyanebben az időben Fehér megye tanácsának is tagja lett, és Gyulafehérvár városi tanácsában 1933. óta haláláig az alpolgármesteri tisztelet (ajutor primar) töltötte be. A bizalom és a nagybecsülés megnyilvánult iránta abban is, hogy öt éven keresztül egyedüli magyar tagja volt a romániai Országos Tanügyi Főtanácsnak. Azonkívül nevezetes szerepet vitt az átszervezett gyulafehérvári egyházmegyei tanácsban, amely az 1931. november 19-i közgyűlésén igazgatótanácsossá választotta. Ebben a minőségében megbecsülhetetlenek azok a szolgálatai, melyeket az erdélyi katolikus státusi alapok eredetének tisztázása körül a kétségbe nem vonható tulajdonjog érdekében rendkívül értékes adatszerzéseivel végzett.¹¹ Fáradhatatlan készségét, hithűségét és buzgalmát a római szentszék 1937. március 30-án a Nagy Szent Gergely-rend lovagkeresztjével tüntette ki, miután már 1932. május 31-én tulajdonosa lett a román koronarend lovagkeresztjének.

Erdemei tudományos részről szintén elismerésben részesültek. Az Erdélyi Irodalmi Társaság már az 1924. március 12-én tartott évi közgyűlésén rendes tagjává választotta. Ugyancsak rendes tagja volt a marosvásárhelyi Kemény Zsigmond Irodalmi Társaságnak, ahol 1933. május 28-án tartotta meg székfoglalóját. Az Erdélyi Múzeum-Egyesület 1925. február 21-i rendkívüli közgyűlése a főtíkári tisztelet bízta rá, amelytől, Gyulafehérvárra távozása miatt, 1930. február 2-án megvált.¹² Az 1929. május 27-én Nagyváradon megalakult Erdélyi Katolikus Akadémia a rendes tagjai közé vette be és az I. osztály titkárává tette meg. Választmányi tagja volt továbbá 1927. óta a Magyar Irodalomtörténeti Társaságnak.

Az erdélyi magyar közéletnek és tudományosságnak erős tartó oszlopa, még sok reményre jogosító kiválósága dült ki, amikor 1937. november 30-án agyszélhűdés következtében, életének 42. évében, hirtelen meghalt. December 2-án az erdélyi magyarság és a román hivatalos körök osztaltan részvéte kísérté sírjába a gyulafehérvári köztemetőben.¹³

Dr. Bitay Árpád olyan különleges szellemi képességekkel rendel-

⁸ Magyar Kisebbség, 1937. 23. sz.

⁹ Keleti Újság, 1931. jún. 1. sz.

¹⁰ Erdélyi Lapok, 1932. 5. sz.

¹¹ A Hirnök, 1937. 367. l.

¹² Erdélyi Múzeum, 1930. 4. 10. l.

¹³ Az Apostol, 1937. 50. sz.

kezett, amilyenek ritka embernek jutnak osztályrészül. Főképen lenyűgöző memóriájával döbbsentett meg mindenkit: benne a román, a magyar és az egyetemes irodalom és történelem minden adata mérhetetlen mennyiségben volt elraktározva. Ez a különleges memoria vezette a nyelvek tanulásához is. Saját vallomása szerint egyforma könnyedséggel beszélt és olvasta a latin, görög, újjörög, román, francia, spanyol, olasz, angol, német, szlovén, horvát, szerb, cseh, lengyel, bolgár és eszperantó nyelveket. Nagy tudása, fáradhatatlan szorgalma s mindig készségesen rendelkezésre álló szolgálata több önálló kiadványt, számos cikket és tanulmányt termelt. Szétágazó munkássága négy fejezetben rendezhető és foglalható össze.

1. Az elsőben a román irodalom, történelem és művelődés becses részleteit igyekezett a magyar tudományossághoz közvetíteni és a művelt magyar olvasók körében elismertté tenni. Itt mindenekelőtt a nyilvánvaló hiányokon akart segíteni. Ezért írta meg a hangváltozásokra különös tekintettel levő *Rövid román nyelvtan*-át (1923), mely magyar nyelven a román nyelv rendszerének első tudományos feldolgozása, s ezért adta ki önálló könyvben *A román irodalomtörténet összefoglaló áttekintését* (1922), melyet a román szaktudomány és a magyar kritika egyforma nagy elismeréssel fogadott. Jorga azt írta róla egy francia nyelvű szemlében, hogy a legjobb román irodalomtörténet, s ettől fogva a fiatal magyar tudóst meleg barátságával tüntette ki.¹⁴ További munkásságával rá is szolgált erre dr. Bitay Árpád, mert a magyar lapok és folyóiratok hasábjain ő mutatta be a magyar közönségnek Agerbiceanu, Alecsandri Vasile, Brăescu, Brătescu-Voinești, Caragiale, Creangă Joan, Delavrancea Barbu, Gârleanu, Isac Emil, Odobescu, Pătrăscanu novelláit. Élvezetes fordításai először népszerűsítették magyarul a román irodalom e kiváló képviselőit.

Ezekén kívül magyarra fordította Jorga *Fatalitatea* című társadalmi drámáját, amely 1925. január 2-án *Apáról fiúra* címen a szerző jelenlétében bemutatásra is került a kolozsvári magyar színházban, és elkészítette L. Petrescu *A bűn* című drámájának a magyar fordítását is. Tanulmányainak és cikkeinek halmazából, amelyek tudományos megbízhatóságukkal a román irodalomnak elismerést szereztek a magyarság körében, külön csak a *Világirodalmi Lexikon* című három kötetes nagy vállalatban (Budapest, 1930) olvashatókat említjük meg: itt 103 címszó alatt ismertette a román irodalom és szellemi élet kiválóságait olyan teljességgel, pontossággal és gondossággal, ahogy eddig az a magyar nyelvű s általában a külföldi enciklopédikus irodalomban méltatásra nem került.

2. A második területen legfontosabb az a munkássága, amelyet 1923-tól 1937-ig minden nyáron Vălenii de Munteban Iorga szabadegye-

¹⁴ Jorga egy alkalommal úgy nyilatkozott a Pesti Napló párizsi munkatársa előtt, hogy Bitay Árpád a román irodalom egyik legalaposabb ismerője, s azok a munkái, amelyekben a román-magyar irodalmi hatásokat tárgyalja, a legkitünőbb tudományos művek közé sorolhatók, s jobbak a román szerzők hasonló műveinél. Vö. *Ellenzék*, 1928. március 20. sz.

temén fejtett ki. Itt sorozatos előadások keretében,¹⁵ az alkalmosszerűségeket mindig figyelmesen fölhasználva, a magyar irodalom egész fejlődését felvázolta nagyszámu előkelő román hallgatósága előtt. Másfél évtized alatt tervszerűen és rendszeres áttekintésben, mintegy száz előadásban, a magyar irodalom minden nevezetesebb részletére sort kerített. Így 1925. nyarán, a Magyar Tud. Akadémia alapításának százéves fordulója küszöbén, Széchenyi Istvánnak az életét, egyéniségét és nagy alkotásait ismertette. 1926. nyarán a szabadegyetem óhajának engedve, az erdélyi magyar irodalmi mozgalmak történetét, nevesebb képviselőit és alkotásait mutatta be.¹⁶ Más alkalommal Vörösmarty nagy költői egyéniségét rajzolta meg, s ugyanakkor egy Christobald nevű szavalóművésszel mindjárt románul is bemutatta „Petiké”-t, „Szép Ilonkát”-t és a „Vén cigány”-t, amelyek mély hatást ébresztettek a hallgatókban. A másik évben Petőfi emberi és költői nagyságát feledhetetlenül belevéste a román hallgatóság lelkébe, amikor előadásával párhuzamosan a szép Petőfi-fordítások (Iosif, Goga stb.) Brezeanu szavalóművész tolmácsolásában felejthetetlen élvezetet szereztek a hálás román hallgatóságnak.¹⁷ Máskor a reformkor mozgalmas életének s termékeny magyar irodalmának művészi összefoglalásával hódította meg hallgatóságát. Az 1933. évi előadásait Báthory István emlékének szentelte, tekintettel a nagy fejedelem születésének négyszázéves fordulójára. Azonkívül, hogy Báthory egyéniségét, jellemét és történelmi jelentőségét megrajzolta, bőven szólt a nagy lengyel királynak a román történelemhez fűződő kapcsolatairól is. 1934-ben Szenci Molnár Albertről és Madách Imre világhírű tragédiájáról beszélt. Ugyanakkor számot adott a magyar történetírás nagy eseményeiről, így Pintér hétkötetes magyar irodalomtörténetének, Hóman-Szekfű magyar történetének és a Dézsi-Mészöly Világirodalmi Lexikonának a megjelenéséről. Ezekén kívül megemlékezett Orbán Balázsról (1929), Virág Benedekről (1930), Katona Józsefről (1930), Kisfaludy Károlyról (1930), Kazinczy Ferencről (1931), Arany Jánosról (1932), II. Rákóczi Ferencről és a kuruc költészetéről (1935), a középkori magyar irodalomról (1935), Báróczi Sándorról és a magyar irodalom franciás irányáról (1935), Pázmány Péterről (1936), Liszt Ferencről (1937) stb. A román hallgatóság lelkéhez nemcsak a román nyelv biztos tudásával találta meg az utat, hanem főképpen azzal, hogy állandóan utalt a román és a világirodalom hasonló vagy ellentétes íróira, irodalmi és politikai jelenségeire. Előadásait a román újságok és folyóiratok minden alkalommal bőséges tartalmi ismertetésekkel méltányolták, s így az a jelentőség fűződik hozzájuk, hogy az ókirályságbeli románság nagy tömege belőlük értesült először a magyar szellemi élet kiemelkedő jelenségeiről.

A magyar tudományos köztudat dr. Bitay Árpádnak e munkásságát, amely terjedelmével és sokoldalúságával fölülmúlt minden eddigi hasonló törekvést, époly nagy elismeréssel értékelte, mint azt a fáradha-

¹⁵ Előadásainak pontos címei megtalálhatók az évenként megjelent „Programul cursurilor de Vară”-ban.

¹⁶ Keleti Újság, 1926. 167. sz.

¹⁷ Ellenzék, 49. évf. 182. sz.

talanságát, amelyet a magyar irodalom termékeinek románra fordításában tanusított. Neki köszönhetjük, hogy Szigligeti Liliomfija, Berczik Árpád három egyfelvonásos, Jókai öt elbeszélése, továbbá Gárdonyi, Mikszáth, Herczeg Ferenc s az utóbbi évek majd minden jelesebb erdélyi magyar novellistájának egy-egy elbeszélése románul megjelent az *Adevărul Literar*, a *Neamul Românesc Literar*, az *Universul Literar* és a *Cuget Clar* című folyóiratok hasábjain. Minden legkisebb részletet felkutató tanulmányainak szintentikus eredményeképpen tervei között melengett egy román nyelvű magyar irodalomtörténetet, amely több kötetben akarta magában foglalni a magyar szellemi élet fejlődését, különös tekintettel az itt-ott mutatkozó román-magyar kapcsolatokra, de keresztülvitelét sajnálatosan korai elmulása megakadályozta. Foglalkozott továbbá egy olyan könyvtár szerkesztésének a gondolatával, amelyben a román irodalom termékei magyarul és a magyar irodalom termékei románul jelentek volna meg,¹⁸ de ez is megvalósítatlan maradt. Ugyanakkor azonban a legnagyobb önzetlenséggel kész volt arra, hogy dr. Kristóf György kolozsvári egyetemi tanár Jókai-életrajzának és magyar irodalomtörténetének román nyelvű megjelenését elősegítse.¹⁹

3. A román és a magyar irodalom kölcsönös népszerűsítésén kívül tudományos és filológiai munkásságának legkedvesebb területe a román-magyar szellemi érintkezések keresése volt. A különféle folyóiratokban szétszórt adatainak tekintélyes mennyisége a maga nemében páratlanul álló olvasottságának a bizonyossága, amellyel több olyan felfedezést tett, amelyet csak az ő nagyarányú és e téren soha meg nem közelített tájékozottsága hozhatott felszínre. Sok kérdésnek egészen új megvilágítást kölcsönző román irodalomtörténeti cikkein kívül, amelyek a kolozsvári egyetem történeti és nyelvészeti intézetének évkönyveiben, továbbá a bukaresti *Revista Istorică*-ban jelentek meg, egy sereg tanulmányt írt magyar nyelven, s ezek eddig nem is sejtett kapcsolatokat derítettek ki s a magyar tudományosság figyelmét a magyar-román művelődés érintkező pontjainak beható tanulmányozására fordították. Román nyelvű előadásainak a tárgyát is szívesen vette a magyar-román művelődéstörténet köréből. Így 1924. május havában az erdélyi magyar művelődési egyesületek képviselőjében megjelent a Liga Culturală-nak Suceavában tartott nagygyűlésén, amikor Suceava szerepéről beszélt a magyarság multjában; 1927. februárjában pedig Turnu-Severinbe kapott meghívást, ahol az erdélyi románság szerepét méltatta a protestáns fejedelmek korában. Az *Astra* felkérésére Gyulafehérvárt 1931–34-ben sorozatos előadásokban ismertette a város történetét és művelődéstörténeti szerepét a magyarság és a románság multjában, 1931-ben pedig a Bukarestben székelő *Prietenii Istoriei Literare* nevű társaságban értekezett „Kazinczy Ferenc és az erdélyi románok” címen. Ugyanott egy más alkalommal a magyar irodalomtörténetírás multjáról is szép áttekintést nyújtott.

4. Külön méltánylást érdemel Bitay Árpádnak az előadói tevékenysége. Kivételesen biztos, egyéni kutatásokon nyugvó tudása pompás

¹⁸ Révai Lexikon, XX. k. 20. l.

¹⁹ Vö. Kristóf György: Bitay Árpád emléke. *Keleti Újság*, 1937. 278. sz.

előadói készséggel párosult, amelyet a hallgatóság mindig elragadtatással viszonzott. Aki ismeri viszonyainkat s a magyar közönség művelődési szükségleteit az elmúlt két évtizedben, az nem tagadhatja meg elismerését dr. Bitay Árpádnak attól a lelkes odaadásától, amellyel a tudománynpszerűsítés és a népművelés ügyét szolgálta. Rengeteg előadást tartott, de nem jutott ideje arra, hogy valamennyit nyomtatás alá is kidolgozza. Fáradhatatlanságáról e téren lehetetlenség volna teljes képet adni, s így csak néhány adatot említünk meg. A gyulafehérvári Kulturvereinben, a Harmónia-zeneegyletben, a Legényegyletben, a Leányklubban, a Teológián, a Leányok és Férfiak Mária-kongregációjában, az Oltáregylet nyilvános gyűlésein s az Erdélyi Róm. Kat. Népszövetség gyulafehérvári tagozatának nyilvános ünnepélyein majdnem minden alkalommal ő volt a megbámult és a szeretett szónok, aki akár rögtönözve is kész volt bármely irodalmi vagy történelmi tárgyról beszélni. Előadást tartott továbbá a gyulafehérvári róm. kat. főgimnázium fennállásának 350 éves jubileumán (1930. máj. 4.) Amikor 1937. májusában Cassulo apostoli nuncius Gyulafehérvárt meglátogatta, olasz nyelvű üdvözlő beszédet mondott, másnap pedig a nuncius jelenlétében latin nyelven ismertette a gyulafehérvári papnevelde történetét s a nunciusok erdélyi látogatásait. Népszerű előadó volt azonban Erdély más városaiban is (Felvinc, Torda, Marosvásárhely, Arad, Brassó, stb.). Így a róm. kat. Népszövetség világnézeti tanfolyamán Kolozsvárt a „Katolicizmus és erdélyi története” címmel értekezett (1933. márc. 8.), Vajdahunyadon a Beethoven-kultúrest ünnepi szónoka volt (1935. jún. 9.), a nagyenyedi Szociális Misszió Társulat meghívására „XII. Károly svéd király Erdélyben” címen beszélt (1934. febr. 20.), az alvinci boldog Pongrác szobrának leleplezésekor szintén ő mondta az ünnepi beszédet (1934. jún. 17.), Nagyszebenben a Magyar Polgári Kör estélyén Kazinczy Ferenc irodalmi jelentőségét méltatta (1931. febr. 1.) Szerepelt továbbá a gyergyószentmiklósi (1933) és a brassói (1937) kat. nagygyűlésen, az E. M. E. nagyenyedi vándorgyűlésen (1931. aug. 29.), s a bukaresti rádióban, ahol magyar nyelven előadást tartott Iorga professzorról születésének 60-ik évfordulóján (1931. nov. 20.) Általában alig van olyan erdélyi város, amely ne találkozott volna dr. Bitay Árpáddal az előadói asztal mellett. E téren is pótolhatatlan ürt hagyott maga után.

E négy területen dr. Bitay Árpád, minden elfoglaltságon fölülemelkedve s csak a színigazságot keresve, a tudományos elme rajongó lelkesedésével úttörő és alapozó munkát végzett. A magyarság kitüntető szeretete és a románság megkülönböztetett tisztelete állt mellette. Talán hosszú ideig nem lesz, aki az ő munkakörét hozzá hasonló felkészültséggel, az ő elérhetetlen tudásával, emelkedett szellemével és nemes lelkiületével folytassa. Élete és munkássága követendő példát mutat. Emlékét mindig kegyelettel fogjuk őrizni.

Irodalom. Erdélyi Irodalmi Szemle, 1924. 67. l. — Pásztortűz, 1924. 159. l. (arckép). 1937. 460. l. — Pásztortűz-Almanach, 1925. 250. l. — A Hirnök, 1923. 17. sz. — Ellenzék, 1925. 174. sz. 1926. 101. sz. — Magyar Nép, 1925. 15. sz. 1937. 954. l. — Erdélyi Tudósító, 1930. 9. sz. — Erdélyi Múzeum, 1935. 297. l. — Jóbarát, 1937. 80. l. — Erdélyi Iskola, 1937/38. 3—4. sz. (Külön is megjelent: György Lajos: Dr. Bitay Árpád emlékezete, 1938.) — Keleti Újság, 1937. 277. 278. sz. — Magyar Lapok, 1937. 276. 277. 279. és 1937.

dec. 25. sz. 1938. 12. sz. — Csíki Lapok, 1937. 49. sz. — Vasárnap, 1937. 22. sz. — Az Apostol, 1937. 50. sz. — Magyar Kisebbség, 1937. 23. sz. — Neamul Românesc, 1937. 263. és 266. sz. (Iorga) — Farul Nou, 1937. 41. sz. — Acțiunea, 1937. 30. sz. (Puiu Zaharia) — Universul, 1937. 338. sz. (Ilie Daianu.) — Curentul 1937. 3541. sz. — Azonkívül dr. Troján Károly gyulafehérvári teológiai tanár úr szíves közlései.

II.

Ez a könyvészeti összeállítás évek szerint sorolja fel és csoportosítja dr. Bitay Árpád munkásságát. Bár sok és gondos utánjárással készült, nem tart számot a hiánytalanságra. Lehetnek még elenyésző számmal egyes cikkek vagy kisebb közlemények, melyek a kutató figyelmét kikerülték. Lényegesebb azonban nem hiányzik a felsorolásból, amely 368 adatot tartalmaz.

Rövidítések: A Hirnök = *H.* — Ellenzék = *E.* — Erdélyi Irodalmi Szemle = *EISZ.* — Erdélyi Lapok = *EL.* — Erdélyi Magyar Lányok = *EML.* — Erdélyi Múzeum = *EM.* — Erdélyi Tudósító = *ET.* — Magyar Kisebbség = *MK.* — Magyar Nép = *MN.* — Pásztorház = *P.* — Újság = *U.* — Vasárnap = *V.* — (*F.*) = Fordítás. — (*I.*) = Ismertetés.

1920.

Egy régi kéziratból. *EML.* 28. l.

1921.

Magyarország Dante „Divina Commediá”-jában. *H.* 264. l.
Németújvári Batthyány Ignác gr. (1741–1798.) *ET.* 17. sz.
Erdély Nagyasszonyai. Borosjenői Bornemissza Anna. *EML.* 8. sz.
Erdély Nagyasszonyai. Károlyi Zsuzsánna. *EML.* 44. l.
Korképek. *EML.* 46. l.
Erdély Nagyasszonyai. Serkei Lorántffy Zsuzsánna. *EML.* 57. l.
Apróságok a multból. *EML.* 105. l.
Erdély Nagyasszonyai. Báró Lónyay Anna. *EML.* 132. l.

1922.

A román irodalomtörténet összefoglaló áttekintése. Alba-Iulia-Gyulafehérvár, 1922. 8. r. 126. l. Püspöki Lye. kny. (Ism. Bulletin de l'institut pour l'étude de l'Europe sud-orientale 1922. p. 74. Dacoromania, 1922. p. 757. Cugestul Românesc 1922. p. 597.)

Franciaország ezer évvel ezelőtt. *EML.* 6. l.

A Bethlen-kollégium ünnepe. *EML.* 33. l.

1922. (Nevezetes. évfordulók.) *EML.* 67. l.

Székhelyi Majláth Gusztáv Károly gróf erdélyi püspök. *EML.* 99. l.

Petőfi természetérzéke. *EML.* 129. l.

István, a magyar nép első királya. *MN.* 34. sz.

O poezie românească a lui Gh. Șincai. *Dacoromania*, II. 680. l.

Sprîjinătorul lui Șincai în Roma, cardinalul de mai târziu Stefano Borgia (1713–1804.) *Dacoromania*, II. 681. l.

Ceva despre Paisie Veliciovski și Evghenie Bulgaris. *Dacoromania*, II. 682. l.

De unde și-a luat Gh. Asachi denumirea de „Albina Românească”. *Dacoromania*, II. 682. l.

Kičera și Minčol. *Dacoromania*, II. 683. l.

1923.

Rövid román nyelvtan különös tekintettel a hangváltozásokra. Cluj-Kolozsvár, 1923. 8-r. 110 l. Marianum kiadása. Providentia kny. (Ism. Dacoromania, III. 905. l. Erdélyi Tudósító, 1923. 28. sz.)

Petőfi és a román irodalom. *Petőfi emléksorok.* Marosvásárhely, 77. l.

Delavrancea, Barbu: A nagyapa. *H.* 105. l. (F.)

Delavrancea, Barbu: A nagyanya. *H.* 212. l. (F.)

I. Al. Brătescu—Voinești: Metamorfózis. *H.* 494. l. (F.)

Lazăr György. *H.* 510. l.

Kemény Zsigmond Zalátnán. Ismeretlen adatok a nagy regényíró életéhez. *E.* 285. sz.

Lazăr György. 1779—1823. *EML.* 42. l.

Brătescu—Voinești, I. Al.: A fülemile. *EML.* 69. l. (F.)

1923. (nevezetes évfordulók.) *EML.* 178. l.

Gârleanu, Emil: Az őzike. *EML.* 193. l. (F.)

A történelem megismétlődik. *MK.* 792. l.

Martin Bolla (1751—1851) și așa numitul Supplex Libellus. *Anuarul Institutului de Istorie Națională.* II. 373. l.

Istoria literaturii maghiare până la cea dintâi carte tipărită (1533). [Prelegerile d-lui Bitay Árpád, Profesor din Cluj. Rezumat de, Jan N. Ciolan.] *Infratirea* no. 870.

Az *Adevărul Literar și Artistic* 1923. évi őszi számaiban a magyar irodalom fejlődéséről és fő alakjairól hozott egy cikksorozatot Bitay Á. tollából. Ó-Románia széles rétegei ekkor ismerkedtek meg a magyar irodalom-történettel. (Világirodalmi Lexikon, I. 33. l.)

1924.

Gârleanu, Emil: A napsugár. *H.* 15. l. (F.)

Zichy Domokos gr., veszprémi püspök, a naszódvidéki románság jótevője (1808—1879). *H.* 49. l.

Gârleanu, Emil: A gyáva. *H.* 112. l. (F.)

Eminescu és a katolicizmus. *H.* 309. l.

Kovácsóczy Mihály. 1801—1846. *H.* 545. l.

XII. Leó pápa és bethleni gróf Bethlen Elek. *H.* 589. l.

Sükei Károly. 1824—1854. *EML.* 130. l.

Gârleanu, Emil: Nagylelkűség. *EML.* 185. l. (F.)

Gârleanu, Emil: Magasabbra. *E.* 15. sz. (F.)

Gârleanu, Emil: A falevél. *E.* 44. sz. (F.)

Odobescu Al.: A kurtafarku róka. *E.* 56. sz. (F.)

Hogy született meg Petőfi lelkében „A székeleyek” c. költemény? *E.* 73. sz.

Szellemidézés Erdélyben a XVI. sz. végén. Olaszok János Zsigmond és a Báthoryak udvarában. *E.* 91. sz.

Magyar huszártábornokok a francia seregben a XVIII. században. *E.* 101. sz.

Két moldvai román az olaszországi magyar légióban. *E.* 138. sz.

Caragiale, I. I.: Egy királyné szerencsétlensége. (Egy öreg sugó naplója.) *E.* 150. sz. (F.)

Gârleanu, Emil: A fecskefiókák. *E.* 162. sz. (F.)

Egy magyar költő levelezése Voltaire-rel. *E.* 168. sz.

Magyar tudósok Dél-Amerikában a XVIII. században. *E.* 180. sz.

Borküldemény a magyar őshazából száz évvel ezelőtt. *E.* 185. sz.

Brătescu-Voinești, I. Al.: A majoránna. *E.* 208. sz. (F.)

Hesse Hermann: Az erdei ember. *E.* 244. sz. (F.)

Egy tudós hóhér, akit Goethe és Metternich is nagyra becsültek. *E.* 290. sz.

Egy oroszországi magyar száz évvel ezelőtt. *E.* 293. sz.

Viola József, a moldvai fejedelem udvari orvosa, mint a moldvai magyar népköltés gyűjtője. *EISz.* 59. l.

Egy román tárgyú piarista iskolai dráma 1722-ből. *EISz.* 61. l.

Angol-magyar-román irodalmi kapcsolat a XVII. századból. *EISz.* 61. l.

Bütürmesz. *EISz.* 66. l.

Gróf Széchenyi Istvánnak és apjának hire és egykorú ismertetése Romániában. *EISz.* 136. l.

Szontagh Sámuel (1806–1855) magyar gyógyszerész Havasalföldön. *EISz.* 161. l.

Adalékok a román irodalomhoz és történelemhez. *EISz.* 230. l.

Caragea János volt havasalföldi fejedelem, mint az új görög irodalom munkása. *EISz.* 232. l.

Emil Panaitescu: *Latinità e cristianesimo nell'evoluzione storica del popolo romeno*, 1923. *EISz.* 234. l. (I.)

Hogy született meg Petőfi lelkében „A székelyek” c. költemény? *EISz.* 238. l.

Czakó Zsigmond pályájához. *EISz.* 239. l.

Körösi Csoma Sándor hagyatékáról. *EISz.* 255. l.

Kenderesy Mihály emlékezete (1758–1824). *EISz.* 256. l.

Moldvai csángók legrégibb írott nyelvemléke. *EISz.* 259. l.

Ponori Thewrewk József, a román közmondások első magyar fordítója. *EISz.* 263. l.

Gozsdu Emánuel magyar versei. *EISz.* 263. l.

Zöld Péter a csöbörösöki magyaroknál 1767. *EISz.* 264. l.

Endrődi Sándor egyik költeménye Coşbucnál. *EISz.* 335. l.

Kemény Zsigmond egyik regényalakjáról. *EISz.* 434. l.

Anton Kurz contra D. Cantemir. *EISz.* 435. l.

Adalékok a moldvai és havasalföldi katolicizmusnak az erdélyivel való érintkezéséhez. *EISz.* 436. l.

Olaszok és magyarok. *MN.* 41. sz.

Szucsava a magyarság jelenében és múltjában. *P.* 29. l.

Képek a magyar-olasz kapcsolatok múltjából. *P.* 110. l.

Termékenyítő lelkek. *P.* 182. l.

Erdély nagynevű halottai. *P.* 202. l.

Gârleanu, E.: Az őzike. *U.* 62. sz. (F.)

Gyakorlati román nyelvtan. *U.* 85., 91., 96., 101., 107., 113., 118., 123. sz.

Erdélyi diákok a külföldön. *U.* 91. sz.

Új könyv a magyarság eredetéről. *U.* 150. sz. (I.)

György Lajos: Magyar elemek a világirodalomban. *U.* 168. sz. (I.)

Egy budai szabólegény szerencséje Amerikában száz évvel ezelőtt. *U.* 180. sz.

Hetven évvel ezelőtt tartották meg először Kolozsvárt a halottak napját. *U.* 249. sz.

A katolicizmus Moldvában a XVI. század végén. *V.* 373. l.

Mico-Klein Ince balázsfalvi püspök viszonya az erdélyi kath. tényezőkhöz. *V.* 427. l.

Acs Károly (1824—1894). A román népköltészet első öntudatos, művészi fordítója a magyar irodalomban. *Cultura*, 267. l.

A Suceava. *Cultura*, 389. l.

Articole mărunte. Cluj, 1924. 8-r. Extras din „Dacoromania” Anul III. 781—794. l.

Sprijinitorul lui Vasile Moga: Gheorghe Bánffy (1747—1822). *Dacoromania*, III. 781. l.

O poezie românească a lui Gh. Șincai. *Dacoromania*, III. 784. l.

Contribuții la viața lui Nicolae Milescu Spătarul. *Dacoromania*. III. 786. l.

Câteva observări la pp. 550—560. *Dacoromania*, III. 787. l.

Gheorghe Buitul. Cel dintâiu Român care și-a făcut studiile la Roma. *Dacoromania*, III. 789. l.

Ceva despre protopopul Popa Pătru din Tinăud (Bihor). *Dacoromania*, III. 792. l.

Dicționarul în zece limbi al lui Calepinus și filozofia românească. *Dacoromania*, III. 793. l.

Incă odată Minčol. *Dacoromania*, III. 794. l.

1925.

Az erdélyi románok a protestáns fejedelmek alatt. Dieiosânmartin-Dicső-szentmárton, 8-r. 23. l. Erzsébet kny. rt. (Ism. *Dacoromania*, IV. 2. 1126. l. MK. 1925. 514. l.)

Széchenyi István, a legnagyobb és leghívebb magyar! *Ifjúság*. 3. sz.

Brătescu—Voinești. I. *Al.*: Pandur. *H.* 36. l. (F.)

Király József pécsi püspök, Jókai rokona (1737—1825). *H.* 85. l.

Román-magyar kapcsolatok a régi Erdélyben. *H.* 188. l.

Amicis, Edmondo de: Egy apa naplójából. *H.* 470. l. (F.)

Zetterström H.: Lopott-e ön valaha? *H.* 562. l. (F.)

Milyen aranykort írt meg Jókai az „Erdély Aranykorá”-ban? *E.* 1. sz.

Herczeg Ferenc novellák román fordításban. *E.* 85. sz.

Isac, Emil: Egyedül az erdőn. *E.* 85. sz. (F.)

Sandu, Z.: A lélek. *E.* 101. sz.

Magyar főúr üzlete Bukarestben. *E.* 126. sz.

Brătescu—Voinești I. *Al.*: Castor halála. *E.* 145. sz. (F.)

Véleménye az Ellenzék-pályázatának eredményéről. *E.* 174. sz.

Isac, Emil: Ferike. *E.* 197. sz. (F.)

Amicis, Edmondo de: Egy apa naplójából. *E.* 180., 203. sz. (F.)

Vitézi élet a XVI. századbeli magyar végeken. Berenhidai Huszár Péter. *E.* 238. sz.

Magyar festők a külföldi fejedelmi udvarokban. *E.* 263. sz.

A legrégibb magyar adat a feketekávéról 1602-ből. *E.* 264. sz.

D'Annunzio, Gabriele: Egy falat kenyérért. *E.* 285. sz. (F.)

Egy kis eszmesúrlódás a „fekete kenyér” körül. *E.* 291. sz.

Virág Benedek és a román irodalomtörténet. *EISz.* 178. l.

A XVII. századbeli erdélyi református püspökök ezen címéről: „orthodoxus oláhok püspöke”. *EISz.* 452. l.

Alecsandri, Vasile: Angelika néni (Mama Angelușa). *EML.* 218. l. (F.)

[Külön is megjelent: *Erdélyi Magyar Lányok Leányok-Színháza*, 4—5. sz. és: *Műfordítások román költőkből*. Cluj, 1928. p. 27—33.]

- Nagy Lajos magyar király zarándoklata Rómába 1350-ben. *ET*. 36. sz.
 A lengyel földműves költői a mai lengyel irodalomban. *MN*. 1. sz.
 A székelyek történetírója. Szabó Károly. 1824—1890. *MN*. 3. sz.
 Egy híres erdélyi magyar bányász. Debreczeni Márton. *MN*. 18. sz.
 Csángó véreink. *MN*. 28. sz.
 Nevezetes magyarok Amerikában. *MN*. 31. sz.
 Gyárfás Elemér: Bethlen Miklós kancellár. *P*. 17. l. (I.)
 Világlexikon. *P*. 60. l. (I.)
 Jókai és a bukaresti magyarság. *P*. 81. l.
 Dr. Ferenczi—Valentiny—Cherestesiu: Román-magyar szótár. *P*. 204. l. (I.)
 Dr. Karácsonyi János: A magyar nemzet honalapítása. 896—997. *P*. 317. l. (I.)
 Pavlesco, Eugene: Georges II. Rákóczy prince de Transilvanie. *P*. 399. l. (I.)
 Széchenyi és a románok. *P*. 475. l.
 Kelemen Lajos: Hermányi Dienes József emlékirata. *P*. 557. l. (I.)
 Magyar-román művelődési kapcsolatok (1919—1924.). *Pásztortűz Almanach*, Cluj-Kolozsvár, 250. l.
 Egy magyar főúr zarándokútja Rómába most 250 éve. *V*. 312. l.
Amicis, Edmondo de: Egy apa naplójából. *V*. 313. l. (F.)
 Lateráni konferenciák. *V*. 493. l.
Twain, Mark: Egy középkori regény. *V*. 494. l. (F.)
Courteline, Georges: A kis beteg. *V*. 497. l. (F.)
Zetterström H.: A dongó. *V*. 516. l. (F.)
Kristóf, Gheorghe: *Mauriciu Jókai*. Biografie și caracterizare cu prilejul aniversării de o sută de ani dela nașterea lui. Traducere de: dr. Árpád Bitay. Cluj, 8-r. 142. l. (Ism. *Ellenzék*, 244. sz.)
Jókai Mór: Căpui lui Iordache. Traducere. Kristóf: *Mauriciu Jókai*. 119—124. l. (F.)
Jókai: Micul cerșetor. Kristóf: *Mauriciu Jókai*. 125—128. l. (F.)
Jókai: Frânghia e bună muiată. Kristóf: *Mauriciu Jókai*. 128—134. l. (F.)
Jókai: Care din cei 9? Kristóf: *Mauriciu Jókai*. 135—140. l. (F.)
Jókai: Cuvântul dat al Secuiului. Kristóf: *Mauriciu Jókai*. 140—142. l. *Adevărul Literar și Artistic*, 220. l. (F.)
Mauriciu Jókai. *Adevărul Literar și Artistic*. 220. l.
Szabó Mária: Psaltirea. *Cuget Clar*, 29—32. sz. 462. l. (F.)
 Szigligeti Ede (1814—1878). *Neamul Românesc Literar*. 4—5. sz.
Kovács Dezső: Ileana Cosânzeana: *Universul Literar*, 23. sz. (F.)
Kovács Dezső: Calul bătrân. *Universul Literar*, 24. sz. (F.)
Nyirő József: Oameni cu capul în stele. *Universul Literar*, 33. sz. (F.)
Gyallay Domokos: Vulpile. *Universul Literar*, 36. sz. (F.)

1926.

A kolozsvári román. kath. főgimn. szerepe a román szellemi élet multjában. Cluj-Kolozsvár, 8-r. 6. l. Minerva R.-T. (Különleny. a Jóbarát máj. 15-i számából.) *VÖ. MK*. 480. l.

Gyulafehérvár Erdély művelődéstörténetében. Cluj-Kolozsvár, 13. l. Minerva R.-T. (Erdélyi Tudományos Füzetek, 3. sz.). Különlenyomat a *Pásztortűz* XII. évf. 9. sz.-ból.

A moldvai magyarság. Történeti áttekintés. Cluj-Kolozsvár, 8-r. 24. l. Minerva R.-T. (Erdélyi Tudományos Füzetek, 4. sz.).

Nyelv- és névtörténeti tanulmányok. Lugos é. n. 8-r. 24. l. Husvéth és Hoffer kny. (Különlenyomat a MK. 557—580. l.-ról.)

Erdély jeles katolikus papjai. Cluj-Kolozsvár, k. 8-r. 39. l. Szent Bonaventura kny. (A Katolikus Világ könyvei, 12. füzet.) Tsm. Pásztortűz, 286. l.

Termékenyítő lelkek, kik a kolozsvári róm. kath. főgimnáziumban gazdag életet indítottak útnak. (György Lajos: *Öreg diák visszanéz.* Cluj-Kolozsvár, 39. l.)

Twain, Mark: A ciceróné. *H.* 31. l. (F.)

Agârbiceanu, Jon: A román „szluzsba”. *H.* 79. l. (F.)

Joergensen: Pax et bonum. *H.* 121. l. (F.)

Caragiale, I. L.: A törvény előtt. *H.* 168. l. (F.)

Csajadajev a katolicizmusról. *H.* 306. l.

Egy érdekes főpapi végrendelet 1707-ből. *H.* 340. l.

Pătrăscanu, D. D.: A kitüntetés. *H.* 391. l. (F.)

Nyelv- és névtörténeti tanulmányok. *H.* 437. l.

Ferencesek a régi magyar irodalomban. *H.* 513. l.

Zetterström: Egy kedves ember. *E.* 1. sz. (F.)

Egy erdélyi magyar főúr külföldi tanulmányútja 300 évvel ezelőtt. Hal-
ler Gábor naplója. *E.* 19. sz.

Falka Sámuel. Az első magyar stereotip-nyomdász. *E.* 82. sz.

A román nyelv a gyulafehérvári magyar tanintézetekben a XIX. sz.-ban.
E. 108. sz.

Magyar irodalom románul. *E.* 114. sz.

A legnagyobb modern tatár költő. *E.* 124. sz.

A vitamin- és a középkori kínaiak. *E.* 151. sz.

Az első román folyóirat Széchenyi Istvánról. *E.* 171. sz.

Aderca F.: Moartea unei republici roșii. *EISz.* 93. l. (I.)

Cornea George: Nebunia lumii. *EISz.* 93. l. (I.)

A „Supplex Libellus” kifejezésről. *EISz.* 186. l.

A román filozófusok ideai kongresszusa. *EISz.* 195. l.

Gálos Rezső: Legrégibb bibliafordításunk. *EISz.* 376. l. (I.)

Iorga N.: Moșile Familiei Beldy din Tara Românească. *EISz.* 391. l. (I.)

Anuarul Institutului de Istorie Națională. *EISz.* 392. l. (I.)

Pais Dezső: Magyar Anonymus. *EISz.* 395. l. (I.)

Szent Ferenc a XX. században. *ET.* 36. sz.

A gyulafehérvári Majláth-főgimnázium multjából. *Jóbarát,* 112. l.

A kisebbségi jogok védelmének kézikönyve. *MK.* 229. l. (I.)

Az új román középiskolai törvénytervezet elé. *MK.* 910. l.

Amerika nagy ünnepe. *MN.* 28. sz.

Nagy ősök nyomdokán. *MN.* 43. sz.

Szent Ferenc napjaink olasz művészi életében. *Művészeti Szalon,* 4. l.

Jörgensen—Hirschler: Assisi Szent Ferenc. *P.* 46. l. (I.)

Jókai-megemlékezés a „Heroldo de Esperanto” c. lapban. *P.* 46. l. (I.)

Liber amicorum Román Rolland. *P.* 120. l. (I.)

Pătrăscanu, D.: Gyakorlati utasítások egy parlamenti beszéd összeállít-
ására. *P.* 154. l. (F.)

Cataluna Antologio. *P.* 167. (I.)

Dr. Karácsonyi János: Szent László király élete. *P.* 240. l. (I.)

„Klingsor” erdélyi szász folyóirat magyar száma. *P.* 285. l. (I.)

- Langenthal, Fr. M.: Die Geschichte unseres Volkes. P. 312. l. (I.)
 Jörgensen: Den Hellige Frans af Assisi. P. 455. l. (I.)
 Blaga Lucian: Ferestre colorate. P. 504. l. (I.)
 Dr. György Lajos: Az erdélyi magyarság szellemi élete. P. 624. l. (I.)
 Történeti áttekintés a szent évekről. V. 26. l.
 Hány fia volt Dantenak? V. 67. l.
 Pătrășcanu, D. D.: A látogatási jegyzőkönyv. (Condicta Doamnei Pom-piliu.) V. 146. 173. l. (F.)
 Edmondo, de Amicis: Az én háziasszonyom. V. 539. l. (F.)
 Istoria literaturii române. Cluj, 1924. 64. l. Editia II. Cluj, 1925. Editia III. Cluj, 1926.
 Lege asupra învățământului particular. A magánoktatási törvény. A Monitorul Oficial 1925. évi december 22-iki számából közli és magyar fordítással kíséri: — Cluj-Kolozsvár, 8-r. 40. l. Minerva R.-T.
 Berczik Árpád (1842—1919.). Neamul Românesc Literar 8. sz.
 Balogh, Endre: Ciobanii. Neamul Românesc Literar, 9. sz. (F.)
 Un dar. Trad. (Szerző neve nincs feltüntetve.) Neamul Românesc Lite-rar, 15. sz. (F.)

1927.

- Ki küldte az első román fiut Rómába tanulni? H. 435. l.
 Régi magyarok a párizsi egyetemen. E. 6. sz.
 N. Iorga: Privilegiile Șangailor dela Târgu-Oena. EISz. 95. l. (I.)
 Zöld Péter egyénisége. EISz. 165. l.
 Carko Tagliavini: Studi Rumeni. EISz. 410. l. (I.)
 Bitay Árpád dr. üdvözllete a brassói vendiáktalálkozó alkalmából. Ber-lini levél. ET. 24. sz.
 Iorga Miklós: Az erdélyi lélek. P. 97. l. (F.)
 Magyar katonák a 100 év előtti Olaszországban. U. 1. sz.
 A Királyi Magyar Egyetemi Nyomda 350 éves. U. 16. sz.
 Benedek Marcel: Irodalmi lexikon. Budapest, (Román irodalmi rész.)
 Literatura maghiară între anii 1825—1849. Universul Literar, 29. sz.
 Román nyelvű tanulmányok kiadását tervezte Széchenyi Istvánról és Apácai Csere Jánosról. Vö. Révai Lexikon, XX. k. 20. l.

1928.

- Műfordítások román költőkből. Kiadja az Erdélyi Irodalmi Társaság. Összeállította Bitay Árpád r. tag. Cluj, 136. l. Minerva rt.
 Román dicsőítő írás és vers a Széchenyiekről 1839-ből. Cluj-Kolozsvár, 15. l. 1 mell. Lapkiadó ny. műint. rt. (Különleny. az Erd. Ir. Szemle V. évf. 1—4. számából.)
 Vissza Rómához. (Hangok és tanulságok egy román nyelvtanból.) H. 32. l.
 Az albán szellemi élet és a katolicizmus. H. 237. l.
 Az albán kenyere. H. 290. l.
 Miért lett Aubrey Herbert lord az albánok barátja? H. 397. l.
 Moldvai magyar kat. egyházfőgondnokság létesítési terve 1700 tájt. EISz. 117. l.
 A Székelyi gr. Majláth-család előnévéről. EISz. 117. l.
 A esángó név első értelmezője. EISz. 118. l.
 Még egy bizonyíték a Supplex Libellus kifejezés igazi értelme mellett. EISz. 118. l.

Magyarizmusok egy 1701-ből való román levélben. *EISz.* 119. l.
Orbán Balázs emlékezete. *Jóbarát*, 153. l.
Lipce és a lipcei pályaudvar. *Jóbarát*, 221. l.

1929.

Újabb szempontok és adatok a román nyelv magyar elemeinek kutatásához. Adalékok a román nyelv székely-magyar eredetű szavaihoz. (*Emlékkönyv a Székely Nemzeti Múzeum ötvenéves jubileumára*. Sepsiszentgyörgy 619—632. l.)

Székelyek a román irodalomban. (*Emlékkönyv a Székely Nemzeti Múzeum ötvenéves jubileumára*. Sepsiszentgyörgy, 686. l.)

A római kérdés megoldása. *ET.* 9. sz.

Undset Sigrid, az irodalmi Nobeldíj nyertese. *ET.* 22. sz.

Az olasz királyi pár látogatása a Szentatyánál. *ET.* 45. sz.

Dr. Karácsonyi János. *H.* 4. l.

Mit jelent Bismarcknak a neve? *H.* 36. l.

A kétszázéves Lessing. *H.* 87. l.

Tanulságos adat az erdélyi magyar neveléstörténethez. Adalék báró Kemény Zsigmond életrajzához. *EISz.* 102. l.

Szent István király és a román köznép. *EISz.* 103. l.

Még egy román kortárs magasztaló megemlékezése Széchenyi Istvánról. *EISz.* 105. l.

Pótlás az Erdélyi Irodalmi Szemle 1928. évi 120. és 154. lapjához. *EISz.* 106. l.

A görög nyelv nagy szótára. *EISz.* 350. l.

Elkészült az angol nyelv nagy szótára. *EISz.* 350. l.

Mit jelent București neve? *Keleti Újság* 17. sz.

Törvény a konkordátum ratifikálásáról. Az eredeti francia és román szövegből fordította Bitay Árpád dr. *MK.* 473. l.

Béke a pápaság és Olaszország között. *MN.* 8. sz.

Goethe és a Biblia. *V.* 25. l.

O știre privitoare la pribegia lui Constantin Vodă Basarab Cîrnul. *Revista Istorică*, 7—9. sz. 265. l.

1930.

Az erdélyi róm. katolikus státus gyulafehérvári „Majláth” főgimnáziumának megalakulása. Arad, 8-r. 50. l. Vasárnap irod. és ny. műintézet. (Ism. *MK.* 407. l.)

Nyelvtörténeti tanulságok a „karácsony” szó körül. Hogy nevezik a karácsonyt a germán népek? *E.* dec. 24. sz.

Újabb román fordítások a magyar irodalomból. *EM.* 92. l.

Sándor Imre: A székelyek letelepülése. *EM.* 96. l. (I.)

Bartos Gyula: Zalai Kápolnai András és Piskolti Fabricius Mátyás élete és feljegyzései. *EM.* 205. l. (I.)

Temesvári János: Az erdélyi püspökök címerei. *EM.* 213. l. (I.)

Egy adat a hároméves Bethlen Gáborról. *EM.* 369. l.

A jezsuiták első megtelepedése Székelyudvarhelyt s az ottani róm. kath. főgimnázium kezdetei. *ET.* 20. sz.

Bérmálás Erdélyben 1583-ban. *ET.* 25. sz.

Lehet-e egy „román“ katolikus? Lehet-e egy katolikus jó román? *ET.*

48. sz.

Szent Imre. *MN.* 22. sz.

I. L. Caragiale: Statistika. V. 14. l. EL. 1933. 290. sz. (F.)

Egypár családnév jelentése. *V.* 30. l.

Leleszi János, az első magyar jezsuita Erdélyben. *V.* 224. l.

Világirodalmi Lexikon, Budapest, (Studium) c. 3 kötetes vállalatban 103 cikk a román irodalom és szellemi élet kiválóságairól.

Szathmáry Pap Károlyról, Károly király udvari festőjének életéről. (Kiadatlan adatok alapján tartott székfoglalója az Erdélyi Kat. Akadémia 1930. febr. 11-i ülésén. Nem jelent meg.)

1931.

Divald Kornél (1872–1931). *ET.* 13–14. sz.

Az efezusi zsinat 1500 éves jubileuma. *ET.* 37. sz.

Szent Erzsébet. *ET.* 42. sz.

Frimont János, a lotharingiai iparosfiúból lett olasz herceg, osztrák gróf, lovastábornok és úpalotai magyar földesúr. *Keleti Újság*, 296. sz.

A kisebbségi államtitkárság munkaprogramja. *MK.* 451. l.

Pythagoras, mint a bicsérdisták őse. *V.* 7. l.

Istoria literatură streină. Maghiară. Prietenii Istoriei Literare, I. 421–431. l. (Ism. *ET.* 1931. 20–21. sz. H. 1931. 318. l.)

1932.

Kiskászoni László Pál. *EL.* jan. 6. sz.

Egy kis chronológia. *EL.* 50. sz.

Barabás Miklós Bukarestben. 1831 november–1833 július. *EL.* 54. sz.

Melyik időre esik Goethe és Vulpius Krisztina ismeretsége? *EL.* 74. sz.

Erdélyi magyar ferencesek Velehrad-on. *EL.* 176. sz.

Pápai nunciusok az erdélyi fejedelmi udvarnál a XVI. század végén. *EL.* 291. sz.

Hol született Kelemen Didák? *V.* 485. l.

1933.

Kritikai csevegések O. Ghibu erdélyi róm. kath. tárgyú adatairól. I. füzet. Cluj-Kolozsvár, 8-r. 85. l. Gloria kny. (Különlenyomat az Erdélyi Tudósító 1932–1933. évfolyamából. Mészáros Cyrill nevére jelent meg.)

Gerendázott utcák. *E.* 24. sz.

Fogarasy Mihály püspök és az iskolaügy. *Erdélyi Iskola*, I. 127. 247. l.

István, csíksomlyói ferences zárdafőnök moldvai követsége 1598-ban. *EL.* 2. sz.

Történelmi látogatók Nagy Frigyes trónjánál. *EL.* 77. sz.

Havasalföldi bojárleányok az Orsolyák nagyszebeni intézetében 1800 körül. *EL.* 100. sz.

Báthory István (1533–1586). *EL.* 196. sz.

Fogarasy Mihály. 1800–1882. (Kivonat a Katolikus Akadémia gyergyó-szentmihályi ülésén felolvasott történelmi értekezéséből.) *EL.* 199. sz.

Csomortányi Erzsébet. Egy erdélyi magyar nő a moldvai trónon 1600 tájt. *EL.* 291. sz.

Báthory István lengyel király gondoskodása székely katonáiról. *ET.* 496. l.

Egy ismeretlen adat Liszt Ferenc életéből. *Az Erdélyi Tudósító Almanachja*, I. Cluj-Kolozsvár, 1933. 41—44. l.

1934.

Báthory István egyénisége. *H.* 4. l.

Egy régi magyar jogi szakkifejezés a román nyelvben. *E.* 28. sz.

Szarmata nyomok a francia nyelvben és helynevekben. *EL.* 4. sz.

B. Katargiu (1807—1862.) I. G. Duca hasonlóan tragikus sorsú előde. *EL.* 7. sz.

Horatius-idézet a nagyváradi káptalan egy középkori (latin) oklevelében (1302.) *EM.* 373. l.

Adatok Zöld Péter életéhez. *EM.* 374. l.

A „Gelencze“ helynévről. *EM.* 379. l.

Egy egészséges regénytéma az erdélyi katolicizmus XVII. sz.-beli történetéből. *ET.* 12. l.

Pálosnyomok Erdélyben. *ET.* 184. l.

György Lajos: A magyar anekdota története és egyetemes kapcsolatai. *ET.* 389. l. (I.)

Vándorló szavak. Egy latin ige vándorútja a német, cseh, lengyel és tót nyelvben. *V.* 113. l.

N. Jorga: A keresztnév a románoknál (*Numele de botez la Români*, 1934.) *V.* 326., 354., 372. l. (F.)

Jenciu, Dorina V.: Cataclismul Anului 2000. *V.* 515. l. (I.)

Istoria limbii și literaturii maghiare de Gheorghe Kristóf profesor la universitatea din Cluj. Traducere de Arpad Bitay profesor la seminarul teologic din Alba-Iulia. Cluj, 239. l. Minerva R.-T. (F.)

Istoria Literară Maghiară. București, 12. l.

1935.

Morus Tamás különös tekintettel Utópiájára. H. és é. n. (Arad, 8-r. 22. l. (Különlenyomat a Vasárnap, 164—184. l.-ról.)

Egy ismeretlen székelyföldi középiskola 1600 tájt. *EL.* 5. sz.

Pilsudszky marsall Báthory István egykori erdélyi székvárosában. *EL.* 115. sz.

Dr. Biró Vencel: Altorjai gróf Apor István és kora. *ET.* 464. l. (I.)

Új adat Bethlen Gábor gyermekkorából. *Keleti Újság*, 3. sz.

Napoleon katolikus hitben halt meg. *V.* 38. l.

Magyar-román művelődési kapcsolatok egy magyar színész életében (Göde István). *V.* 54. l.

Nagysólymosi József: A lengyel irodalom. *V.* 77. l. (I.)

Egy Tasso-könyv Erdélyben a XVII. században. *V.* 98. l.

Brăescu, G.: A három elemi követelmény. *V.* 108. l. (F.)

Vándorló szavak. *V.* 113. l.

Markó Árpád: II. Rákóczi Ferenc a hadvezér. *V.* 114. l. (I.)

X. Pius pápa emlékezete születése százéves fordulója alkalmából. *V.* 206. l.

Istványi Géza: A magyarnyelvű írásbeliség kialakulása. *V.* 217. l. (I.)

1935. május 19-én vasárnap volt Morus Tamás és Fischer János szenttéavatása Rómában. *V.* 218. l.

Brăescu, G.: Modern feleség. („Politica“.) V. 227. l. (F.)

Voltak-e szőlők a XVI. században Ciucban? V. 277. l.

VII. Pius pápa és a magyar huszárok. Egy ardeali magyar katonatiszt műve Pompeiről 110 évvel ezelőtt. V. 305. l.

Hogy is állunk a valóságban a Vatikán 11.000 szobájával? V. 406. l.

Brăescu, G.: Felpaprikázva. (Un seos din pepeni.) V. 435. l. (F.)

Ember Győző: A magyar királyi helytartótanács gazdasági és népvédelmi működése III. Károly korában. V. 456. l. (I.)

Péter János: Vives J. Lajos válogatott neveléstudományi művei. V. 438. l. (I.)

1936.

Az Alba-Iulia-i r. kat. székesegyház és környéke. Az 1936. jún. 7-iki püspökszentelés emlékére. Püspöki Lyceumi könyvnyomda Alba-Iulia, 16. l.

Buda visszavételének 250 éves évfordulójára. H. 224. l.

Egy emlékezetre méltó évforduló. EL. 85. sz.

Képek és jelenetek a cluj-i Szent Mihály-templom hatszázéves multjából. ET. 331. l.

Püspökszentelés az Alba-Iulia-i római katolikus székesegyházban. Új Lapok (folytatása az Erdélyi Lapoknak). 128. sz. jún. 7.

A nyelvtörténet furesaságaiból. A „szélhámós“ és a „minta“ szó eredeti értelme. V. 13. l.

„Nemen Ked“. V. 33. l.

Globolusorius Fundus. V. 153. l.

„Terra Advocatorum“. V. 171. 214. l.

Horatius és a fokhagyma. A fokhagyma neve néhány nyelvben. V. 233. l.

A „bűkköny“. Nyelvtörténeti szempontból. V. 252. l.

Din „Soarta faimei“ lui Ștefan-cel-Mare. O apreciere maghiară din 1593. Vălenii-de-Munte (Prahova), 6. l. (Extras din „Revista Istorică“ XXII. 1—3.

1937.

Mailáth püspök a vonaton. Az Apostol, 18. sz.

Székhelyi gróf Mailáth Gusztáv Károly gyulafehérvári püspök. Az Apostol, 50. sz.

Bethlen Elek figyelme XII. Leó pápával szemben (1826). V. 66. l.

Creangă születésének százéves fordulója. V. 86. l.

Creangă, Ioan: Egy anyós, akinek három menyje volt. V. 87. l. (F.)

Hogy lett egy fél-törökből nemes Török Mihály? (1621) V. 115. l.

Isac, Emil: Bubi beteg. Hagyjátok aludni a gyermekeket. V. 134. l. (F.)

Creangă, Ioan: Hogy csapta be a róka a medvét? V. 335. l. (F.)

Isac, Emil: Bélyeggyűjtés. V. 356. l. (F.)

Tizenhat darab ismeretlen Széchenyi-levél. V. 364. l.

Éveken keresztül ő vezette a Jóbarát c. ifjúsági lapban a lexikális tudást fejlesztő „Mi minden történt?“ c. rovatot. (Vö. Jóbarát XIII. 1937/38. 81. l.)

1938.

Rövid pillantás az erdélyi római katolikusok 1837-iki termékeny eszten-dejére. Az Apostol, 3. sz.

